

Oponentský posudek na disertační práci Heleny Sadílkové: Poválečná historie Romů v Československu ve vzpomínkách pamětníků: Možnosti rekonstrukce poválečné migrace vybrané skupiny Romů ze Slovenska do českých zemí.

Předkládaná disertační práce nabízí velmi komplexní pohled na problematiku poválečné migrace Romů ze Slovenska (jedná se o lokální skupinu Romů z jihovýchodního Slovenska) do českých zemí, respektive do Brna. Autorka téma zpracovává ve formě případové studie, v níž kombinuje využití metody orální historie a písemných pramenů. Tento přístup považuji za velmi šťastný, protože nabízí opravdu hluboký vhled do dané problematiky a využívá výhod obou metod.

Kromě toho si autorka kladla za cíl případovou studii kontextualizovat v rámci výzkumů poválečných dějin Romů a zasadit ji do rámce „historie výzkumů poválečné migrace Romů v Československu od padesátých let 20. století až do současnosti“. V úvodních kapitolách své práce proto tento kontext představuje, a to skutečně ve vší komplexnosti. Téma poválečné migrace Romů v české/československé historiografii může být vnímáno i jako svého druhu odborná studie. Autorka totiž nepředkládá jen strohý výčet publikací a jejich autorů či autorských kolektivů, ale zároveň přibližuje historický kontext vzniku jednotlivých titulů, což jí umožňuje přiblížit dobový diskurs i dobové společensko-politické diskuse, respektive politicko-ideologický tlak, jak byly vedeny k Romské tematice.

Zastavil bych se nyní u způsobu, jakým autorka práce aplikuje při svém výzkumu metodu orální historie: jedná se o jeden ze dvou hlavních metodologických přístupů ke zkoumání tématu, jednak autorka tímto způsobem vytváří nový pramen (související otázka: budou rozhovory zpřístupněny pro další badatelské účely?). Pro formát případové studie autorka velmi dobře zvolila cestu realizace rozhovorů se členy „rozšířené romské rodiny“ (s. 129), respektive sedmi členy „dvou vzájemně spřízněných rodinných celků“ (s. 130). Navíc se jedná o rodinu, jež reprezentuje nejstarší generaci poválečných romských migrantů. S ohledem na rozšíření vzorku narátorů a s cílem nabídnout i určitý „referenční“ vzorek využívá autorka také rozhovory se třemi členy dalších romských rodin z východního a středního Slovenska, které se také usadily v Brně. Celkem pracuje s úctyhodným materiálem 30 hodin nahrávek (390 normostran přepisů). Uvítal bych, kdyby v textu byl prezentován způsob práce s takovým rozsáhlým korpusem textů – především organizace materiálu, forma analýzy atd.

Vzhledem k tomu, že autorka své rozhovory označuje za orálněhistorické, v metodologickém úvodu k realizaci rozhovorů chybí některé důležité náležitosti, respektive jejich reflexe. Tím nejdůležitějším je kontext rozhovorů. Není zřejmé, kde byly rozhovory vedeny, za jakých okolností, zda vždy jenom s jedním členem rodiny, či za přítomnosti ostatních. Jak interakce probíhaly atd. Z výčtu rozhovorů v bibliografii (s. 296–297) se pak dozvídáme, že většinu rozhovorů vedly dvě tazatelky. Toto je velmi důležitá okolnost, která také měla být zmíněna

a vysvětlena. V bibliografii je uvedeno, že jazyk nahrávání byl česky a romsky – to je další zajímavá skutečnost, která není dále vysvětlena.

Předpokládám, že rozhovory s romskou populací budou mít svá specifika, a očekával jsem, že autorka ve své práci bude reflektovat celý proces výzkumu, kde budou tato specifika reflektována, bude nabídnut způsob jejich řešení atd. V tomto ohledu mohla být práce i určitým rozšířením metodologických otázek aplikace metody orální historie ve specifické skupině narátorů a pomoci dalším badatelům a badatelkám, ať již z řad studentů či odborné veřejnosti. Některé z důležitých otázek, které mě v této souvislosti napadají: problematika souhlasu s poskytnutím osobních a citlivých informací; struktura rozhovoru, formát životního příběhu (v rámci konference COHA v Pardubicích v roce 2013 například docentka Pavelčíková reflektovala, že není možné s Romy realizovat rozhovor formou uceleného životního příběhu s doplňujícími otázkami, ale že se musí interview rozvíjet na základě velkého množství dílčích otázek atd.).

Na druhé straně je třeba vyzdvihnout skutečnost, že autorka velmi zdařilým způsobem rozhovory interpretuje v předem stanoveném interpretačním rámci. Právě interpretace totiž bývají často slabinou prací, jež pracují s metodou orální historie. Text je velmi dobře ukotven, nechybí propojení s širším historickým kontextem. Disertační práci Heleny Sadílkové rozhodně doporučuji k obhajobě.

V Praze, 17. května 2016

prof. PaedDr. et Mgr. Miroslav Vaněk, Ph.D.

Ústav pro soudobé dějiny, v. v. i., AV ČR